

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 160/2016 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen terveydenhoitohenkilöstöön kohdistuvasta väkivallasta ja seksuaalisesta häirinnästä sekä niiden raportoinnista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Kari Kulmalan /ps näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 160/2016 vp:

Kuuluuko terveydenhoitohenkilöstön työnkuvaan heihin kohdistuva väkivalta ja seksuaalinen häirintä ja onko se hyväksyttävää,

millä toimilla hallitus aikoo vähentää terveydenhoitohenkilöstön työssään kohtaamaa väkivaltaa ja seksuaalista häirintää, sekä

millä tavoin hallitus aikoo selkeyttää ja uudistaa uhka- ja väkivaltatilanteiden raportointia siten, etteivät jatkotoimet ole enää pelkästään työpaikan esimiehistä kiinni?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Työssä kohdattu väkivalta on valitettava ilmiö, jota esiintyy monissa ammateissa ja toimialoilla. On osoitettavissa tiettyjä työn piirteitä, jotka lisäävät riskiä joutua väkivallan kohteeksi. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa asiakaspalvelua ja päihtyneiden henkilöiden kohtaamista sisältävä työ, yksin työskentely varsinkin iltaisin ja öisin sekä lääkkeiden käsittelyä edellyttävä työ. Terveys- ja sairaanhoitotyöhön liittyy moni näistä tekijöistä. Väkivallan tai seksuaalisen häirinnän tai niiden uhan ei kuitenkaan voida ajatella kuuluvan minkään työn ominaispiirteeksi etenään niin, että se tulisi hiljaisesti hyväksyä. Lähtökohtaisesti kenenkään ei tulisi kohdata väkivaltaa työssään, sillä väkivallan ja myös sen uhan kokeminen aiheuttavat vakavia psyykkisiä ja fyysisiä terveyshaittoja.

Velvollisuus väkivallan uhan hallintaan ja häirinnän ehkäisyyn on ennen kaikkea työnantajilla, mutta se edellyttää myös työntekijöiden ja työterveyshuollon aktiivista osallistumista. Työturvallisuuslaissa (738/2002) on säädetty yleiset puitteet työpaikan turvallisuuden hallinnalle ja turvallisuusjohtamiselle. Työturvallisuuslain mukaan väkivallan uhan huomioon ottaminen kuuluu työnantajan yleisiin velvollisuuksiin. Laissa säädetään myös häirinnän ja epäasiallisen kohtelun poistamisvelvollisuudesta. Ilmeisestä väkivallan uhasta aiheutuvien vaarojen ja riskien tunnistaminen ja hallinta on työturvallisuuslain keskeisin instrumentti, jolla pyritään ennalta ehkäisemään, torjumaan ja minimoimaan työssä esiintyvät vaarat ja haitat. Väkivallan uhkaan liittyy myös työturvallisuuslain yksintyöskentelyä koskeva säännös. Yksintyöskentelyn on todettu lisäävän väkivallan mahdollisuutta.

Tärkeitä elementtejä turvallisuuden hallinnassa ovat lisäksi yhteistoiminta työntekijöiden kanssa sekä työntekijöiden velvollisuus ilmoittaa työoloissa havaitsemistaan puutteellisuuksista, jotka voivat aiheuttaa haittaa tai vaaraa. On syytä kiinnittää huomiota myös työnantajan suorittaman vaarojen arvioinnin ja työterveyshuoltolain (1383/2001) mukaisen työpaikkaselvityksen väliseen yhteyteen. Työterveyshuollon laatiman työpaikkaselvityksen tulisi tukea työnantajan riskien arviointia ja niihin varautumista.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 160/2016 vp

Työnantajan tulisi hyödyntää työpaikkaselvitystä myös väkivaltariskien arvioimisen ja niihin varautumisen osalta.

Vaarojen ja riskien arvioinnin on katettava myös työskentely asiakkaan kotona, vaikka toimenpiteiden toteutuksessa onkin otettava huomioon työolosuhteisiin kohdistuvat työnantajan toimintamahdollisuuksien rajoitukset. Tällöin korostuvat toisaalta työntekijöiden ohjaus- ja perehdyttämismenettelyt väkivallan uhan estämiseksi sekä välttämiseksi ja toimivien keinojen käyttöönotto asiakkaan kotona tehtävään työhön liittyvien vaaratilanteiden hallintaan. Työntekijöiden riski- ja ennaltaehkäisytietoisuuden lisääntyessä kotihoitotyössä ilmeneviä väkivaltatilanteita voidaan välttää. Osana sosiaali- ja terveysministeriön koordinoimaa ja Työterveyslaitoksen toteuttamaa Työhyvinvointifoorumia (2012-2015) laadittiin sähköinen hyvien käytäntöjen tietopaketti kotihoitotyötä tekeville tukemaan työpaikkojen omaa työturvallisuustyötä.

Työturvallisuussäännöksiä valmistelevan neuvottelukunnan asettaman vuosina 2013-2014 toimineen kolmikantaisen väkivallan uhka -jaoston tehtävänä oli muun ohella selvittää työturvallisuuslain ja muun lainsäädännön työväkivallan uhan hallintaan liittyvien säännösten, oppaiden ja koulutuksen ajantasaisuus, toimivuus ja riittävyys sekä arvioida vaihtoehdot lisäsääntelylle ja toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset työpaikoilla. Jaosto toteaa raportissaan (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:17) ongelmia olevan erityisesti siinä, miten nykyiset työturvallisuuslain väkivaltaa koskevat säännökset saadaan paremmin työnantajien tietoon ja osaksi jokapäiväistä toimintaa ja turvallisuusjohtamista. Turvallisuusjohtamisen tasossa on merkittäviä eroja työpaikkojen kesken. Osalla työpaikoista työturvallisuuslain edellyttämä turvallisuusjohtamisen vähimmäistaso ei täyty. Työturvallisuuden taso paranisi, jos vähimmäistason alittavien työpaikkojen ongelmiin kiinnitettäisiin huomiota ja niiden ratkaisemiseen löydetäisiin vaikuttavia keinoja.

Jaosto esitti sekä yleisiä että konkreettisia vaihtoehtoisia keinoja, joilla työntekijöiden kohtaamaan väkivallan uhkaan voidaan vaikuttaa sitä vähentävästi. Jaosto ei saavuttanut yksimielisyyttä jatkotyön kaikista konkreettisista keinoista, mutta oli yksimielinen siitä, että väkivallan uhan hallintaa työpaikoilla tulee pyrkiä tehostamaan. Sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii osaltaan myös jatkossa edistämään väkivallan uhan ehkäisemistä. Tärkeänä on pidetty viestintää ja tietoisuuden lisäämistä asiassa.

Työsuojeluviranomaisena toimivien aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueiden tehtävänä on valvoa, että työnantajan turvallisuusjohtamiseen kuuluvat väkivallan uhkaa koskevat hallintajärjestelmät ovat kunnossa ja toimivat. Työsuojeluvalvonnan tehtävänä on erilaisin keinoin ohjata työnantaja saattamaan järjestelmät toimiviksi. Työsuojeluvalvonta kohdennetaan pääasiassa riskiperusteisesti niille toimialoille, joilla esiintyy merkittävimpiä työturvallisuusriskejä. Sosiaali- ja terveysministeriö on tunnistanut terveys- ja sosiaalipalvelut toimialaksi, johon tulee valtakunnallisesti kohdentaa valvontaa. Erityisesti ko. toimialalla on havaittu väkivallan uhan ja vaikeiden vuorovaikutustilanteiden aiheuttavan psykososiaalista kuormitusta.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 160/2016 vp

Sosiaali- ja terveysministeriö on sopinut nelivuotiskauden 2016–2019 tulostavoitteissa työsuojeluviranomaisten kanssa, että työsuojeluvalvonnassa tulee vähintään varmistaa, että työterveyshuollon työpaikkaselvityksessä ja työpaikan riskien arvioinnissa on otettu huomioon psykososiaalinen kuormitus. Tarvittaessa sitä valvotaan joko usean tai yksittäisen kuormitustekijän, esimerkiksi juuri väkivallan uhan osalta perusteellisemmin. Sosiaali- ja terveysministeriö on myös muilla tavoin tunnistanut väkivallan uhkaa koskevan asian tärkeyden ja päivittänyt työsuojeluviranomaisille tarkoitetun fyysisen väkivallan uhan valvontaohjeen vuonna 2015. Lisäksi häirintää ja muuta epäasiallista kohtelua koskeva voimassaoleva valvontaohje päivitetään kuluvan vuoden aikana.

Yleiset uhka- ja vaaratilanteiden ja ns. läheltä piti -tilanteiden toimivat raportointikäytännöt tulisi olla osa normaalia työsuojelutoimintaa työpaikoilla. Raportoinnista ja sen perusteella toteutettavista toimenpiteistä on olemassa hyviä ja toimivia käytäntöjä. Osana Työhyvinvointifoorumia on tehty tutkimus- ja kehittämistyötä eri toimijoiden kanssa uhka- ja väkivaltatilanteiden raportoimiseksi. Tunnistettut menetelmät ja hyvät käytännöt ovat hyödynnettävissä ja edelleen kehitettävissä myös muille toimialoille.

Voimassaolevan lainsäädännön perusteella väkivallan uhan ja häirinnän todentaminen sekä niihin varautumisen ja torjunnan pitäisi olla eri toimijoiden yhteistyön tulosta. Jos jokin näistä yhteistyön osioista – työnantajan toimintavelvollisuus, työntekijän ilmoitusvelvollisuus tai työsuojelun ja työterveyshuollon asiantuntijaosaaminen – puuttuu tai on vajanainen, on seurauksena helposti se, että väkivallan uhka ei tule riittävällä tavalla huomioiduksi. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää jatkossakin huomiota väkivallan uhan sekä häirinnän ja muun epäasiallisen kohtelun ehkäisyyn työsuojeluvalvonnan keinoin.

Helsingissä 11.4.2016

Sosiaali- ja terveysministeri Hanna Mäntylä